

С Т А Н О В И Щ Е

от доц. д-р Светла Маргаритова Маргаритова-Вучкова
член на научно жури за защита на дисертационен труд на тема
„КРИМИНОЛОГИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ЕКСТРЕМИЗМА И
ПРОБЛЕМИ НА БОРБАТА С НЕГО“

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, докторска програма „Криминология“

на СЕРИК АЙТБЕКОВИЧ УМБЕТБАЕВ - докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Правни науки“ на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“

Научни ръководители: доц. д-р Галина Ковачева
доц. Зауреш Абдукаримова

1. Данни за докторанта и докторантурата

Серик Айтбекович Умбетбаев притежава бакалавърска степен по специалност „международно право“, получена през 2008 г. в Държавния университет „М.Х.Дулати“ в гр. Тараз, Република Казахстан. През 2012 г. завършва магистратура в същия университет и му е присъдена академичната степен магистър на юридическите науки.

Със заповед № 304 от 03.06.2020 г. на ректора на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ Серик Айтбекович Умбетбаев е зачислен като докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Правни науки“ на Юридическия факултет. След изпълнение на съответните задължения, свързани с докторантурата, със заповед № 944 от 13.12.2022 г. той е отчислен с право на защита. При обучението му в докторантура са спазени всички изисквания на ЗРАСРБ, правилника за неговото приложение и съответния правилник на Варненския свободен университет..

2. Актуалност и значимост на дисертационния труд

Темата на дисертационния труд е изключително актуална в съвременните условия. Заплахите от прояви на краен екстремизъм са от глобален характер. Те застрашават не само отделни държави или географски региони, но представляват угроза за цялото човечество. За Република Казахстан този проблем излиза на дневен ред по време на събитията, започнали на 2 януари 2021 г., когато един мирен протест от икономическо естество прераства в политически, излиза отвъд границите на петролния град Жанаозен и обхваща голяма част от страната, при което се стига да крайни проявни форми на насилие, вандализъм и масови безредици.

3. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 301 страници. Той се състои от въведение, три глави, всяка от които с по три параграфа, заключение с изводи и две приложения. Научният апарат съдържа заглавия на български, руски и английски език, но техният брой не е коректно посочен, тъй като един източник е отбелязан неколкократно в зависимост от броя на цитиранията му. Основният текст е илюстриран с 25 таблици, 6 диаграми и една карта. Бележките под линия са 295, но част от тях са ненужни, тъй като има многократни позовавания на действащото законодателство на Република Казахстан. От друга страна, на много места липсва позоваване на източниците, цитирани в самия текст. (напр. на стр. 15, 16, 17 при обзора на литературата)

Във **въведението** е очертана актуалността на изследваната проблематика, изведени са обектът, предметът, целите, задачите и методологията на изследването. Представена е методиката на събиране на емпиричната информация. Освен анкетата сред населението докторантът е подготвил и втора анкетна карта, разпространена сред правоохранителните органи и попълнена от 56 лица, резултатите от която се съдържат в Приложение № 2 от дисертацията. Няма изрично позоваване и коментар на получените резултати от нея нито в автореферата, нито в дисертацията.

Глава първа е посветена на развитието на законодателството за борба с екстремизма. В нея е изяснен понятийният апарат, като е отделено особено

внимание на понятието „екстремизъм“. Направен е обзор на законодателството Република Киргизстан, Узбекистан, Таджикистан, Армения, Руската федерация, ФРГ, Великобритания и България. Представена е наказателноправна характеристика на съставите на посегателствата с екстремистка насоченост в НК на Република Казахстан, макар че при характеристиката им не е използван единен подход – при някои престъпления се започва със субекта на престъплението и субективната страна(при чл. 174, 179, 180 напр.), а другаде – с обекта и обективната страна(чл. 182, 184, 258). В параграф трети е извършен анализ на наказателната отговорност за посегателствата с такъв характер и са направени редица предложения за неговото усъвършенстване.

Глава втора е посветена на криминологичната характеристика на екстремизма. В нея са анализирани факторите за извършване на този вид посегателства на основата на обстоен литературен обзор. Докторантът достига до извода, че въпреки многообразието от класификации, сред най-важните фактори най-често се открояват социално-икономическите и идеологическите и ги подлага на анализ. Наред с това е представена характеристика на нивото, структурата и динамиката на престъпленията с екстремистка насоченост, както и на личността на извършителите, за които се подчертава, че наред с общите черти, присъщи на личността на престъпника въобще, се наблюдават специфики преди всичко в психологически план. Споделям този извод на докторанта. Очертан е обобщен портрет на извършителя, което представлява приносен момент на работата.

Глава трета е посветена на превенцията на посегателствата с екстремистка насоченост. В нея е подложен на критичен анализ действащият модел за противодействие на екстремизма в Република Казахстан. Направени са редица препоръки както за усъвършенстване на законодателството, така и от организационно естество, част от които безспорно имат също приносен характер, тъй като са с практическа насоченост и биха допринесли за повишаване на ефективността на дейността по превенция.

В заключението в синтезиран вид са обобщени основните положения на дисертационното изследване, посочени са предложенията за законодателни промени, представени са научно-приложните приноси.

Авторефератът отговаря на установените изисквания: коректно обобщава актуалността, предмета, обекта, целите, задачите, методите на дисертационно изследване, структурата и съдържанието му; съдържа справка за научните приноси и за публикациите.

4. Оценка на научните резултати и приносите на дисертационния труд

Дисертационният труд притежава редица научно-теоретични и научно-приложни приноси, които обогатяват научното познание в изследваната област, както и теорията и практиката на превенцията на този вид престъпления. По-долу ще бъдат открити най-съществените от тях:

- изяснено и дефинирано е понятието „екстремизъм“;
- извършен е сравнително правен анализ на действащото законодателство на редица държави относно правната регламентация на посегателствата с екстремистка насоченост, което обогатява правното познание;
- представена е цялостна наказателно-правна характеристика на престъпленията с екстремистка насоченост, включени в НК на Република Казахстан и на тази основа са направени множество предложения *de lege ferenda*, които са обосновани;
- изготвен е обобщен портрет на личността на извършителите на престъпления с екстремистка насоченост, което би подпомогнало превантивната дейност;
- представен е моделът за противодействие на екстремизма в Република Казахстан и са формулирани редица препоръки за неговото оптимизиране, което не само обогатява научното познание, но и подпомага оптимизирането на превантивната дейност.

Критични бележки

Към дисертационния труд бих си позволила да отправя няколко критични бележки.

Макар и докторантът да определя „екстремизма“ като социално-политическо явление, същевременно на много места в дисертацията той поставя знак за равенство и го използва като синоним на престъпленията с екстремистки характер – напр. в гл.1, § 2 е озаглавен „Отговорност за екстремизъм в съвременното право на другите държави“, гл. 2, § 2 „Ниво, динамика и структура на екстремизма“. Препоръчително е авторът да преосмисли много внимателно употребата на двете понятия и да ги разграничи, тъй като терминът „екстремизъм“ се среща 826 пъти в целия труд, но на много от тези места се обсъждат посегателствата с екстремистка насоченост, а не явлението (напр. на с. 72 се говори за обект на екстремизма макар че от контекста се установява, че става въпрос за обект на престъпленията с екстремистка насоченост).

Наблюдават се твърде много повторения в цялата работа. Уводната част на всеки параграф започва почти по идентичен начин като се акцентира върху актуалността на темата за екстремизма и опасностите от него, макар че в самото въведение този въпрос е засегнат достатъчно. (напр., в гл.1, §1, с. 13; §2, с. 45-46; § 3, с.76; в гл. 2 §1, с. 95; §2). Наред с това изводите към отделните глави и параграфи са твърде подробни и представляват по-скоро резюме на основното изложение (напр. тези към § 2 на гл. 1, с. 72-76)

На места изложението е непоследователно или разхвърляно. Например, в § 1 на глава първа, в която е направен обзор на литературата и законодателството по въпросите на екстремизма докторантът представя и част от резултатите от анкетното проучване, свързани с причините за въвличане в екстремистки престъпления, макар че мястото на тези данни определено не е там (с. 39-45)

5. Заключение

Независимо от направените бележки дисертационният труд има достатъчно достоинства, които ми дават основание да достигна до извода, че кандидатът притежава необходимите теоретични познания по научната

специалност и способност за извършване на самостоятелни научни изследвания. Дисертацията съответства на критериите за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ по ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане.

6. Оценка на дисертационния труд

В качеството ми на член на научното жури давам своята **положителна оценка** на представения ми за рецензиране дисертационен труд, разработен от Серик Айтбекович Умбетбаев на тема „Криминологична характеристика на екстремизма и проблеми на борбата с него“. **Предлагам на научното жури да присъди на образователната и научна степен „доктор“** в област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6. „Право“, докторска програма „Криминология“.

гр. София

30 март 2023 г.

Член на научното жури:



доц.д-р Светла Маргаритова - Вучкова